

»Der Blick aus meinem Fenster«

– om brug af Voicethread i folkeskolens tyskundervisning

Hvordan kan man få 25 elever i tale i tyskundervisningen på en gang? Artiklen stiller skarpt på, hvordan softwaren Voicethread¹ i tyskundervisningen kan understøtte eleverne i at tale tysk og give dem et rum til at kunne reflektere over deres brug af talesprog.

Konceptet er enkelt: Eleverne kan uploade et billede og indtale en mundtlig kommentar. Billede og kommentar deles via et link, hvorefter andre elever kan kommentere begge dele. Softwarens interface er overskuelig: Eleverne logger på med et profilbillede, og når de har indtalt en kommentar, kan man se deres profilbillede ved siden af det billede, de har kommenteret. Voicethread er en software, der er tilgængelig på internettet og er en del af it-værktøjerne på Skoletube².

At arbejde med lyd

Eleverne på Trongårdsskolen er vant til at arbejde med lydoptagelser i tyskundervisningen. Helt fra 7. klasse har de optaget lyd med

ANETTE BLOCH JENSEN

Folkeskolelærer
Trongårdsskolen, Kgs. Lyngby
anette.bloch.jensen@skolekom.dk

SABINE LAM

Folkeskolelærer
PD i Billedkunst og æstetik, Master i fremmedsprogs-
pædagogik
Lektor i tysk, Læreruddannelsen UCC
SKL@ucc.dk

forskellige medier. Nogle gange er der blevet arbejdet med manuskript forud for optagelserne, andre gange er eleverne blevet kastet ud i at tale frit. Opgaverne har haft forskellige målsætninger. Når eleverne arbejder med manuskript, kan de overveje, hvad de vil sige, og de kan formulere sætninger på skrift for derefter at øve sig, indtil de er tilfredse med resultatet. Når eleverne arbejder med den frie tale, øver de spontant det at kunne udtrykke sig og får mulighed for at opleve at blive forstået, selv om de ikke nødvendigvis udtrykker sig grammatisk korrekt. For at kunne tale frit, har eleverne brug for et lager af sproglige byggesten, såsom ordforbindelser og sætningsmønstre, som de kan trække på. Sprogforskere anbefaler derfor, at elever ikke kun lærer at konstruere sprog efter regler, men også arbejder med sproglige byggesten, som bliver automatiserede, og som eleverne kan anvende spontant (Boeckmann 2008:11; Aguado 2008:55-56).

At kunne tale frit

Det er blevet spået, at nye medier kan revolutionere sprogundervisningen, fordi de giver eleverne adgang til virtuelle fællesskaber, hvor eleverne hurtigt kan anvende sproget og derved lære det, mens de bruger det (Warschauer & Kern 2000:15).

I denne artikel tager vi udgangspunkt i to tyskhold på Tronsgårdsskolen, en 8. og en 9. klasse. Deres arbejde med Voicethread er del af eTwinningprojekter³, hvor eleverne deltager i virtuelle fællesskaber med elever i Holland og Letland. Ved at dele udsigten fra deres værelse med elever i andre lande indgår eleverne i en interkulturel kommunikation, hvor de vil få konkret indblik i andre socio-kulturelle virkeligheder. Et aspekt, der opleves som motiverende af eleverne, og som er konteksten for det projekt, der er beskrevet i artiklen.

I arbejdet med Voicethread ville vi især gøre brug af den funktion, at deltagerens bidrag organiseredes i en tråd, som gjorde det muligt at lytte til de enkelte bidrag i den rækkefølge, de var blevet indtalt. Vi formodede, at denne funktion ville give eleverne lejlighed til at føre en tidsforskudt, asynkron samtale, hvor de kunne lytte til en optagelse fra en anden elev og indtale et svar.

At føre en samtale er en meget kompleks færdighed, fordi eleverne skal lytte og forstå budskabet, samtidig med at de skal formulere et svar både indholdsmæssigt og sprogligt (Dusemund-Brackhahn 2008:146-147). I en synkron samtale foregår disse processer så hurtigt, at det er umuligt at planlægge og kontrollere dem (Fritz 2010: 316). Vi kunne se en mulighed for at kunne aflaste denne komplek-

sitet ved at lade eleverne tale sammen asynkront og derved få rum og tid til at kunne lytte, reflektere, formulere og tale.

Mein Blick aus dem Fenster – At tale uden manuskript

Eleverne medbringer et billede af udsigten fra deres værelse, hjemme hvor de bor. Billedet skal uploades til Voicethread, og eleverne skal indtale kommentarer til både deres egen og de andres udsigter. De får at vide, at de ikke må skrive et manuskript, men at de må slå op til fem ord op inden optagelsen. Mangler de flere ord, må de omskrive og udtrykke sig på anden måde. Eleverne får at vide, at de skal kunne tåle at lave fejl og skal øve den frie samtale for at lære at kunne ytre sig frit og spontant. De må gerne lytte til deres egen optagelse og optage på ny, hvis de er utilfredse. Det gælder dog stadig, at eleverne skal tale frit uden brug af manuskript.

Kravet om, at eleverne ikke må bruge manuskript, begrundes vi med, at de skal tale frit for at lære at tale frit. Der er en tendens til, at mundtlighed i sprogundervisning ofte tilrettelægges på baggrund af skriftligt materiale. Dette er relevant i mange sammenhænge, men betyder, at der arbejdes med mundtlighed på skriftlighedens betingelser. Hvis målet i undervisningen er, at eleverne skal kunne udtrykke sig spontant og kunne begå sig i uforudsete kommunikationssituationer, er det vigtigt at øve mundtlighed på mundtlighedens præmisser (McCarthy & O'Keefe 2004:29; Fiehler 2008:262).

En sekundær begrundelse er den mundtlige prøve, som indgår i Folkeskolens Afgangsprøve (FSA) i tysk. I første del af prøven skal eleverne føre en samtale på baggrund af en disposition, som de har skrevet og forberedt, måske endda lært udenad. I anden del skal eleverne føre en fri samtale på baggrund af et lodtrukket spørgsmål; en disciplin, som af de fleste elever opleves som den sværeste del af prøven (Rørvig 2010:18). Dette får os til at stille skarpt på, hvordan eleverne kan udfordres i undervisningen, så alle trods varierende sproglige forudsætninger kan udvikle evnen til at kunne føre en samtale på tysk.

Bevidstgørelse af eleverne: »Man går mere op i det og får mere fokus«

I klassen tales der om forskel mellem skriftsprog og talesprog, og eleverne bliver bevidste om, at den frie tale ikke er helt så sammenhængende som en tekst, de læser op eller har lært udenad: Så snart

de taler frit, vil der være pauser, fyldord, gentagelser og ufuldstændige sætninger (Dusemund-Brackhahn 2008:142-43). Det kan være, at de får brug for nogle af de ord, de øver hver uge som ugens ord, og som de skal sige, hver gang de møder deres tysklærer på gangen eller i skolegården. Det kan være adverbier, fx *manchmal* (nogle gange), *vielleicht* (måske) eller gambitter som *also* eller *na ja*, som kan hjælpe dem med at få talen til at glide. For at kunne lære at tale frit skal eleverne nemlig ikke kun øve den frie tale, de skal også blive bevidste om talesprogets kendetegn, såsom netop gambitter eller andre særlige mundtlige konstruktioner (Fiehler 2008:273; Henriksen 2009:211-214).

Eleverne introduceres til programmet og går i gang med optagelserne. Nogle forsøger alligevel at skrive noget ned, men bliver presset af læreren til ikke at gøre det. Da alle er i gang, taler de i munden på hinanden, mens de optager. En faktor, som af både lærer og elever opleves som positiv. Læreren fornemmer, at der bliver talt mere, når alle taler, og en elev forklarer efter forløbet: »Alle indtaler samtidig, og alle taler i munden på hinanden, man føler sig mindre presset, for man skal ikke tale for hele klassen på en gang, medens alle lytter til det, man siger. Man føler sig tryk.«

Differentiering af opgaven – »Das ist der Blick aus meinem Fenster«

Forud for optagelsen må eleverne slå fem ord op. Antal af ord er et skøn, og inde i forløbet begrænses tallet for 9. klasse til to ord, som eleverne må slå op, inden de begynder at indtale deres kommentar. Der er rigtig mange elever, som har udsigt til en snedækket have-trampolin, hvorfor det helt uventet er en udfordring at kunne sige noget forskelligt om billederne. Begge klasser slår hovedsageligt navneord op: Ord som vindueskarm, trampolin, græsplæne, solnedgang osv. Billederne tømmeres for ord, og eleverne i 8. klasse begynder at tale i korte hovedsætninger ud fra de ord, de kan huske. Eleverne i 9. klasse indtaler i gennemsnit længere bidrag end 8. klasse og viser et større og mere varieret ordforråd. I deres bidrag tager de ikke kun stilling til den udsigt, de kommenterer, men begrunder også deres synspunkter, sammenligner sig med hinanden og associerer. I alle optagelserne findes der tegn på, at eleverne har talt frit. De bruger pauser, fyldord og gentagelser i bestræbelserne på at få deres budskab frem.

Den asynkrone samtale – »Musst du nicht aufräumen?«

Et svagt punkt i opgaveformuleringen er, at eleverne godt kan indtale en kommentar til et billede i en Voicethread uden først at have lyttet til de andres udsagn, som allerede er indtalt til billedet. Det viser sig heldigvis hurtigt, at de fleste elever alligevel lytter til tidligere kommentarer, inden de selv går i gang med at optage. Det fører til, at der i flere Voicethreads opstår samtaler: Fx spørger en elev i 9. klasse til genstandene i vindueskarmen, som man kan se på billedet, og som ejeren har fortalt om: '(...) *ich mag deinen Ampelmann... ich möchte auch so einen Ampelmann haben (...)*'. En anden pige har lagt mærke til, at man på samme billede har udsigt til nabohuset og spørger til naboerne: '(...) *kennst du deine Nachbarn?(...)*'. Den næste elev svarer ved at fortælle, at hun kender naboerne: '(...) *wir kennen deinen Nachbarn...ah....ehm...wir findet, sie ist sehr süß'* (...)'.

I 8. klasse opstår i en Voicethread en samtale om selve opgaven: En elev spørger ejeren af billedet, om der ikke skal ryddes op i haven? 'Hallo A. *Musst du nicht aufräumen?*' Hvorefter A svarer: 'Hallo H. *Ich muss nicht aufräumen!*' Samme elev har ellers været meget kort for hovedet, idet han i starten af opgaven nøjedes med at indtale: 'Das ist der Blick aus meinem Fensteeeee!', uden at beskrive udsigten nærmere. Det blev bemærket af de andre elever, som spørger, hvorfor han ikke taler mere? 'Warum sprechen du nicht? Eh?'

Ordforråd – »Deine Aussicht ist schön!«

En af de første ting, vi har lagt mærke til, er, hvordan eleverne arbejder med ordforråd, mens de arbejder med Voicethread.

Vi finder det interessant, at eleverne i den asynkrone samtale præciserer begreber: Fx peger en elev på et træ i haven, som af den næste taler præciseres som grantræ: *'Hallo M, ich liebe der Tanne, und ich liebe der blaue Himmel...ja, wunderbar...ok, tschüss!'*

I en anden Voicethread diskuterer eleverne betydningen af ordet: *Wald* (skov). S. fortæller om sin have og udpeger en skov ved at tegne på billedet: *'Hallo, ich hei e S. und er ist meine Garten...ehm..... er ist eine Wald....ehm und wiet (weit) da unten ist eine Reiteschule. Tschüss!'* Men de andre elever stiller spørgsmål ved, om et par enkeltstående træer kan betegnes som skov? *'Das ist nicht eine Wald! (...)'* reagerer den næste elev og tegner en krusedulle lige der, hvor S. lige har udpeget skoven. Den næste taler, en pige, har taget denne bemærkning til sig. Hun markerer alle træer enkeltvis og siger: *'Hej S. ...mmmh. Ich.... liebe der Aussicht und ich finde der viele Baum viel schön.... Ja, tschüss!'* Den sidste taler bakker S. op ved at tegne og redegøre: *'Ah P. das ist nicht eine Wald, aber das ist eine Wald und das ist eine Wald!'*

Kort tid inde i forløbet i 8. klasse kommer læreren med endnu et krav. Hun har lagt mærke til, at de fleste elever anvender ordet *'schön'*, når de kommenterer hinandens udsigt. Derfor må de ikke længere bruge det ord. De skal finde alternativer og anvender fremover ord som: *fantastisch, prachtvoll, sehr gut, flott, geil, wunderbar, über-fantastisch, sehr toll, hübsch*. Det kan høres i optagelserne, hvor meget eleverne går op i at finde så mange forskellige ord som muligt; næsten uden undtagelse udtales de stærk betonet.

Feedback og stilladsering

Læreren vejleder eleverne i processen og sætter ind med hjælp og forklaringer, hvor der er brug for det. Hun deltager i optagelserne og er med til at indtale kommentarer til elevernes billeder, hvilket giver hende mulighed for at understøtte eleverne ved fx at bekræfte deres udsagn, tilføje begreber, som de har manglet, eller hjælpe dem, som har svært ved at komme i gang. Det gør hun fx ved at stille spørgsmål til billedet, hvorefter eleven kan svare på lærerens spørgsmål og bruge hendes formuleringer som støtte.

Andre elever får uddybende spørgsmål til deres kommentarer og bliver bedt om at begrunde, hvorfor de fx synes, at en udsigt er kedelig?

Det er tydeligt, at eleverne også hjælper hinanden. Nogle gange direkte ved at forberede sig sammen, ved at optage sammen eller ved at sidde ved siden af til en optagelse og hjælpe med ord, som mangler, eller også ved at overtage gloser fra hinanden. Det viser sig ved, at samme udtryk ofte går igen i samme thread. Eleverne lader sig også inspirere på tværs af optagelserne, fx omtales et æbletræ uden æbler i to forskellige threads: *'rechts sieht man eine Apfelbaum ohne Äpfel'*.

I selve softwaren findes der en funktion, som enkelte elever anvender som hjælpefunktion til at understøtte eller forstærke deres udsagn: Man kan tegne på billedet og udpege, hvad man gerne vil vise. Fx siger L, som mangler det tyske ord for 'fugleklat': *'Das ist ein schön...mmmh eine schön ... Auf... Aussicht und... ich... finde der (tegner ring om fugleklatten) viel schön. Tschüß!*

I andre optagelser bruges funktionen til at understrege det, eleven gerne vil sige: *'Das ist ein schnell Auto (tegner en hurtig pil, som viser bilens fart) wow!!!'*

Understøtter Voicethread mundtligheden i tyskundervisningen?

Eleverne på Trongårdsskolen tog værktøjet til sig. Klasserne har allerede besluttet, at deres næste samtaler med Voicethread skal handle om deres værelser. For at der er noget at tale om, må eleverne ikke rydde op, inden de tager et billede.

Der er tegn på, at værktøjet har givet eleverne rum og tid til at kunne formulere sig og reflektere over deres talesprog. Den asynkrone samtale gav eleverne tid og rum til at kunne arbejde i deres eget tempo, lytte til deres egne optagelser og øve talesprog på mundtlighedens præmisser. Vores iagttagelser understøttes af elevernes evalueringer: »Det er sådan, at når man snakker tysk så koncentrerer man sig rigtigt meget om at tale. Men når man så afspiller det i Voicethread, har man mere overskud, og man kan høre sine egne fejl, fx et Umlaut man har glemmt, og så kan man rette sig selv og indtale igen.«

Da eleverne i fællesskab lyttede til optagelserne, var de opmærksomme på det anvendte ordforråd og diskuterede blandt andet variationerne af begrebet *'schön'*, som de har arbejdet med. Eleverne giver også udtryk for, at de har oplevet det som udfordrende at skulle tale frit: »Man bliver også presset lidt, fordi man kun må slå 2-5 ord op (...).«

I det beskrevne forløb viste det sig, at eleverne kunne arbejde differentieret med værktøjet og med opgaven. Usikre elever lyttede en del, før de begyndte at indtale korte kommentarer til andres billeder. Elever med sprogligt overskud brugte længere tid på fyldige redegørelser og nåede derfor ikke at kommentere lige så mange billeder. Læreren kunne undervise eleverne individuelt, når de havde brug for sproglig viden for at kunne komme videre med optagelsen.

Det overordnede mål var, at eleverne skulle opleve, at de bliver forstået, når de taler frit og dermed udvikler sproglig selvtillid. Det bliver uden tvivl spændende for dem at erfare, om eleverne i udlandet kan forstå deres optagelser, og hvordan de vil svare på dem. Det er her, optagelserne skal stå deres prøve.

Noter

1 www.voicethread.com

2 www.skoletube.dk

3 <http://www.etwinning.net/da/pub/index.htm>

eTwinning er et EU program, som forbinder skoleelever i hele Europa med hinanden. 'e' står for *elektronisk* og 'Twinning' står for *partnerskab*: Elektroniske partnerskaber. Programmet har en platform på Internettet, hvor klasser kan finde partnere og

aftale projekter i stort set alle skolens fag. På platformen kan eleverne møde hinanden virtuelt og arbejde sammen i et lukket, beskyttet rum, det såkaldte 'Twinspace'. Her kan elever og lærere uploade billeder, lyd og film og arbejde med blogs, wikis og chat. Vejledning til eTwinning på EMU: <http://www.emu.dk/internationalt/etwinning/index.html>

Litteratur

Aguado, Karin (2008). »Wie beeinflussbar ist die lernersprachliche Entwicklung?« *Fremdsprache Deutsch*. München: Hueber Verlag, Heft 38/2008.

Boeckmann, Klaus-Börge (2008). »Der Mensch als Sprachwesen – das Gehirn als Sprachorgan«. *Fremdsprache Deutsch*. München: Hueber Verlag, Heft 38/2008.

Dusemund-Brackhahn. »Sprechen im DaZ-Unterricht«. I: Kaufmann, Susan m.fl. (red.) (2008), *Fortbildung für Kursleitende Deutsch als Zweitsprache*. Ismaning: Hueber.

Fiehler, Reinhard (2008). »Gesprochene Sprache – ein 'sperriger' Gegenstand«. I: Chlost, Christoph, Leder, G., & Krischer, B. (red.) (2008), *Auf neuen Wegen. Deutsch als Fremdsprache in Forschung und Praxis. Tagesband der 35. Jahrestagung des Fachverbands Deutsch als Fremdsprache 2007*. Göttingen: Universitätsverlag.

Fritz, Thomas (2010). »Sprechen, das«. I: Barkowski, H. & Krumm, H. J. (2010), *Fachlexikon Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*. Tübingen: A. Franck Verlag.

Henriksen, Birgit: »Det oversete ordforråd?« I: Gregersen, Annette Søndergaard (red.) (2009), *Sprogfag i forandring*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

McCarthy, Michael, & O'Keefe, Anne (2004). »Research in the teaching of speaking.« I: *Annual review of Applied Linguistic*. (Årbog 2004) New York, N.Y.: Cambridge University Press, Rowley, Mass.: Newbury House.

Rørvig, Lore (2010). *Prøver – Evaluering – Undervisning Tysk*. København: Styrelsen for Evaluering og Kvalitetsudvikling af Grundskolen. Kontor for Afgangsprøver, Test og Evalueringer. www.uvm.dk

Warschauer, Mark & Kern, Richard (2000). *Network-based Language Teaching: Concepts and Practice*. (Cambridge Applied Linguistics Series). Cambridge: Cambridge University Press.